

DE INDELING VAN HET H.MISOFFER volgens de Oude Romeinse Ritus.

Het ontstaan van de beide Hoofddelen van het H. Misoffer.

Deel II, de Mis van de Gelovigen

De Mis van de Gelovigen bestaat uit drie onderdelen:

1. De voorbereiding tot het Eucharistisch Sacrificie of de Offerande.
2. Het Eucharistisch Dankgebed met de Consecratie.
3. De H. Eucharistische Communie.

De Offerande

Twee hoofdzaken hierin behoren tot de traditionele *roomse* liturgie:

- *De Offergang* (*oblatio* of het aanbieden der offergaven),
- *Het Offerandegebed* (*Secreta*), dat over de *oblata* door de priester wordt uitgesproken.

De Offergang

Uit eerbied voor de Eucharistisch offergaven wordt eerst een wit tafellinnen (*linteamen*) uitgespreid om hierop het Lichaam en Bloed van God onze Heer Jezus Christus te consacreran, het z.g. *Corporale*.

Het Corporaal is zeker het oudste altaarlinnen, geruime tijd was de corporale het enige altaardoek, dat toen geheel het altaar bedekte. Pas in de VIII^{de} eeuw werd onderscheidt gemaakt tussen de altaardwalen en het altaardoek nodig voor de Offerande. De H. Isidorus van Peluse († 450) gaf de symbolische naam van « *sindon* » of lijkwade aan de corporale, dat zoiets betekent als: « *Dat waar het Lichaam op wordt gelegd* ».

Het moet uit zuiver linnen bestaan, omdat het Lichaam van onze Heer in een zuiver *lijkwade* gewikkeld was in het graf.

Het corporaaldoek wordt in de huidige liturgie in negendelen opgevouwen en bewaard in de *Bursa*.

Bursa, corporale, palla, purificatorium of kelkdoekje en kelkvelum vormen samen het kelkgerei, incl. de pateen.

Vroeger stond, voor de plechtige Mis, alles gereed op de credens (incl. de offergaven van brood) en werd met een linnendoek afgedekt. Deze linnen doek werd als draagband achter de hals, omdat in die tijd, de patenen en kelken voor de opdracht van de gemeenschap ruim en zwaar waren.

Toen, later het offerbrood geleidelijk tot hostiën werd herleid, slonk ook de omvang van de patenen en zo evolueerde deze oorspronkelijke zo praktisch draagbaar tot een ceremoniaal ornaat uit zijde, evenals de liturgische gewaden.

Het schouderdoek (*velum humerale*), dat hiervan is afgeleid, werd vroeger door de acoliet gedragen, daarom werd hij dan ook wel « *patenarius* » of pateendrager genoemd. Later is dit ambt aan de subdiaken overgedragen. In de plechtige Mis wordt, na de offergebed van de hostie, de pateen tot na de canon niet meer nodig en wordt deze door de subdiaken gedragen in de schoudervelum. In de gelezen Mis schuift de celebrant de pateen half onder de corporale en bedekt de priester deze met het kelkdoekje.

Het schoudervelum maakt geen deel uit van het eigenlijke gewaad en hoeft dan ook niet worden gewijd. Ook het kelkkleed wordt niet gewijd. Dit kleed werd pas in de XVI^{de} eeuw ingeburgerd en als ornaat beschouwd en eveneens vervaardigd uit dezelfde stof als de gewijde gewaden.

Het *offertorium* of offergezing werd ten tijde van de H. Augustinus ingevoerd. Aanvankelijk was het offertorium samengesteld uit een antifoon met psalm. Na elke psalmvers werd de antifoon herhaald als een refrein. Dit gezang werd geschorst, zodra de offergang ten einde liep. Daarom wordt er geen « *Gloria Patri* » aan toegevoegd.

Naarmate de offergang minder plaats had (bv. door het invoeren van de hostiën, door het verminderen van het aantal communicanten, door het meer voorkomen van de private missen, enz.), werd ook het offergezing ingekort. Zo bleef het offertorium sinds de XI^{de} en XII^{de} eeuwen ten slotte tot de antifoon alleen beperkt.

De oude samenstelling is bewaard gebleven in het Offertorium van de XXIII Zondag na Pinksteren.

Het Offerbrood en de Offerwijn

Het offerbrood wordt in de Romeinse Ordines « *oblato* », « *oblata* » genoemd. Daar het bestemd is voor het heilig Eucharistisch « *Slachtoffer* » werd later het offerbrood *hostia*, « *hostie* » genoemd.

Tot de VII^{de} eeuw werd in het Westen zonder onderscheid gedeseemd en ongedeseemd brood voor het eucharistisch Sacrificie gebruikt, daarna geniet het ongedeseemd brood steeds meer de voorkeur. De H.Beda is hiervan de eerste getuigen. Rond de XI^{de} eeuw was, in het Westen, het gebruik van ongedeseemd brood algemeen en in het Oosten gedeseemd brood.

Het concilie van Firenze (1439) heeft beide gebruiken wettig verklaard. Benedictus XIV en later Leo XIII hebben deze erkenning plechtig herhaald. Alleen de Armeniërs en de Maronieten mogen ongedeseemd brood gebruiken.

Het vervaardigen van de hostiën was een verheven ambt, waarvoor men de gewaden aantrok, en dat begeleid ging met gebed. In menig klooster werd een bijzonder landstuk, genaamd, voor het « *Corpus Domini* », voorbehouden voor het kweken van de tarwe.

Te Cluny geschiedde het volgende ceremonieel:

De novicen hadden de graankorrel één voor één uitgelezen en deze werden gemalen. Na het bidden van de Laudens, de zeven boetepsalmen en de litanie van alle Heiligen, werden drie priesters of drie diakens voor dit werk met de albe bekleed.

Later, sinds de XIV^{de} eeuw werd het vervaardigen van hostiën ook aan leken toevertrouwd, doch onder toezicht. De Middeleeuwse hostiën waren rond en hadden min of meer de afmeting van een muntstuk. De hostiën werden voornamelijk versierd met de beeltenis van Christus op het kruis of het Godslam, maar ook met andere motieven. Op de kleine hostiën staat het opschrift INRI, IHS of XPC gedrukt.

De Offerwijn voor het Misoffer, bestond gedurende de christelijke oudheid en de middeleeuwen, doorgaans uit rode wijn, deze stelde immers beter Christus' Bloed voor. Daar rode wijn het altaarlinnen erg bevleekte, werd in heel het Westen de rode vervangen door witte wijn. In de meeste Oosterse Ritussen daarentegen wordt nog rode wijn gebruikt. Evenals offerbrood werd ook aan de miswijn grote zorg besteed. In menig middeleeuws klooster werden landstukken voorbehouden uitsluitend voor miswijn.

De Pateen, ofwel « *patena* », « *patina* » (van *patere*, zich openen) is de benaming afgeleid en het is een open schotel. Vroeger waren dit grote brede schotels, omdat hierop de offerbroden lagen, later, rond de XI^{de} eeuw werd de diameter geleidelijk gereduceerd tussen de 18 en 14 cm (invoering kleinere hostiën).

In 1596 verscheen het Romeins Pontificale en werd de algemene regel bekrachtigd dat de kelk en pateen uit goud of zilver moet zijn en niet uit brons of messing, glas of hout.

De kelken werden versierd met o.a. edelstenen en ander sierwerk en tot de XVI^{de} eeuw werd ook de pateen met *beeldwerk* versierd.

Om echter, het purificeren van de geringste hostiepartikeltjes te vergemakkelijken, werd het binnenvlak van de pateen effen gelaten. Sinds de XIII^{de} eeuw begon men *een kruisje te graveren op de rand* van de pateen. Dit is echter niet verplichtend.

Naar het Ordo Romanus VI, dat uit de XI^{de} eeuw dagtekent, namen de priesters de patenen om de communie aan de gelovigen uit te reiken. De kelk en pateen moeten, volgens het Kerkelijk Wetboek worden gewijd, alvorens bij het misoffer te mogen gebruiken.

De kelken van vroeger bestonden uit *lage, wijd open drinkschalen* en de *hoog opgaande* bekervorm. Doorgaand was de *cuppa* van handvatjes voorzien. Naast deze *cuppa* ontwikkelde zich ook de bekervorm tot een geheel, voorzien van een *cuppa*, een staander met *knop* en een *voetstuk*.

In de laatste kwartaal van de XIII^{de} eeuw ontstaan de z.g. « *gotische kelken* » en onder invloed van diverse tijden zijn ook weer diverse kelken ontstaan. Geleidelijk werden door de middeleeuwse synoden en bisschoppen verordeningen uitgevaardigd, dat de kelk alleen nog uit goud of zilver mag bestaan, of ten minste een zilveren kuip hebben, die binnenwaarts verguld is. Net als op de pateen werd de voet van vele kelken, sinds de XIII^{de} eeuw voorzien van een *kruisje*, wat aangeeft dat dit de voorzijde van de kelk is.

Het Offerandegebed

Tot in de IX^{de} eeuw bleef de ritus van de offerande bepaald bij de offergang van de gelovigen en de geestelijkheid, die, onder het offergezag (*offertorium*), ieder voor zich hun private offergaven (*oblata*) aanbrachten bij de priester aan het altaar.

In de hedendaagse ritus *heft* de priester de pateen met de hostie *omhoog* om het offerbrood *aan te bieden*. Het opheffen is een gebaar eigen aan het aanbieden of offeren. *Opwaarst* ook slaat hij even de blikken, die hij daarna in het besef van zijn onwaardigheid op de hostie laat rusten om vervolgens het offergebed *Suscipe, sancte Pater*... uit te spreken. (dagtekent uit de IX^{de} eeuw)

De opslag van de ogen geschied namelijk:

- a. Vóór de opdracht van het brood : « *Suscipe, sancte pater* »,
- b. Gedurende de offerande van de kelk : « *Offerimus* »,
- c. Bij de aanroeping van de Heiligmaker onder de opdracht : « *Veni, sanctificator*... »
- d. Vóór het offergebed : « *Suscipe, sancta Trinitas*... »,
- e. Tenslotte vóór de Consecratie zelf, bij het uitspreken van de woorden : « *...et elevatis oculis in caelum... omnipotentem*... ».

Doch onmiddellijk hierna en alvorens het offergebed uit te spreken, richt de priester de blikken *neer*, in het besef van zijn *onwaardigheid* (*ego indignus famulus tuus*).

Het concilie van Trente (XVI^{de} eeuw) verklaart dat dit sacrificie waarlijk ter verzoening is en zo iemand zegt dat dit slechts een sacrificie is van lof en dankzegging of een gedachtenis van het Kruis en niet een sacrificie van verzoening: hij is gebanvloekt.

« De H. Eucharistie is ingesteld, opdat de Kerk een altijddurende sacrificie zou bezitten, waardoor onze zonden uitgeboet worden, en onze hemelse Vader, die door onze zonden dikwijls zwaar vergramd wordt, van de toorn tot barmhartigheid gebracht zou worden. », zo leert de Catechismus van het Concilie van Trente.

Vervolgens maakt de priester met de pateen en de hostie een kruis boven de plaats op de corporale, waar de hostie zal worden neergelegd.

Dit dagtekent uit de XII^{de} eeuw, want daarvoor schikte de priester de brood-*oblata* in een vorm van een kruis op de corporale. Toen er slecht één hostie voorhanden was, bleef het kruisteken wellicht bewaard in de vorm van een gebaar boven de corporale.

In de plechtige mis reikt de diaken de patena aan de subdiaken en deze hult haar in de schoudervelum en blijft aldus staan vóór de voet van het altaar tot aan het einde van het *Pater Noster*....

In een gelezen mis schuift de priester de pateen gedeeltelijk onder het corporale (*aliquantulum subtus Corporale*) en bedekt deze met het kelkdoekje.

De opdracht van de Wijn

In de plechtige mis is het voorbehouden aan de diaken om de kelk voor te bereiden en de subdiaken doet hierin een weinig water, nadat de priester het water heeft gezegend.

Waarom wordt er enig water aan de wijn toegevoegd?

Deze ritus wordt al sinds de II^{de} eeuw onderhouden, getuigen o.a. de HH. Justinus († 163), Irenaeus († 202), Cyprianus († 258) en het III^{de} Concilie van Carthago (397).

Alle latere concilies getuigen hier eveneens van, en het Concilie van Trente verklaart:

« dat de priesters door de Kerk worden bevolen, water met de wijn te vermengen in de kelk, die opgedragen wordt, zowel omdat Christus, onze Heer, naar men gelooft, aldus gedaan heeft, alsook, omdat uit Zijn zijde water samen met bloed gevloeid is: welke geheimenis door deze vermenging herdacht wordt; en daar de wateren in de Openbaring van Johannes de volkeren betekend, wordt de vereniging van het gelovige volk (zijn ledematen) zelf met Christus, het Hoofd, voorgesteld ».

Wij zien, dat door het water het volk en door de wijn het bloed van Christus een betekenis krijgt. Wanneer het water met de wijn in de kelk vermengd wordt, wordt het volk van Christus verenigd en de gelovige gemeenschap nauw samengesnoerd met Hem, in wie zij geloofd. Zo innig worden water en wijn in de kelk van de Heer vermengd, dat zij van elkaar niet meer kunnen gescheiden worden.

Dus wijn alleen opdragen is Christus offeren zonder ons. Water alleen opdragen is onszelf opdragen zonder Christus.

Hoe heerlijk heeft Kardinaal Mercier dit verklaard:

« Ik ben het druppeltje water, dat door de wijn van de Mis wordt opgeslorpt.

En de wijn van de Mis wordt het bloed van de Godmens en de Godmens is zelfstandig verenigd met de Allerheiligste Drievuldigheid.

Het druppeltje water wordt dus meegevoerd in de levensstroom van de H. Drievuldigheid.

Zal het ooit zuiver, ooit helder genoeg zijn, het waterdruppeltje, dat ertoe bestemd is om te delen in het H. Misoffer? »

Aan het kruisteken over het water heeft men in de achtste eeuw (Ordo I) het gebed: « ...*infundit faciens crucem in calice* » toegevoegd bij het *kruisgewijs* gieten van het water in de kelk door de diaken.

Later, vanaf de XIIe eeuw, door de veel voorkomende privaatmis en dat het onder beide gedaante te communie gaan nog alleen voorbehouden was aan de priester, consacreerde de priester alleen maar een weinig wijn voor persoonlijke nuttiging, en bijgevolg werd het weinige water tot een enkel druppel gereduceerd.

Onmogelijk nog dit laatste in kruisvorm te gieten en zo werd de celebrant ertoe gebracht het traditioneel gebaar in een ritueel kruisteken om te zetten.

In rouwmissen blijft het kruisteken achterwege, omdat alle zegeningen naar de overledene gaat.

Na de offerande van de wijn spreekt de priester de zelfopdracht van hemzelf en de gelovigen uit in het gebed: « *In spiritu humilitatis...* » en deze brengt de voorovergebogen houding mee (humilitas > humus > grond), waarin de priester dit deemoedig gebed uitspreekt, dat destijds door de drie Jongelingen in de vuuroven te Babylon werd uitgesproken.

Heel de nadruk ligt op het « *suscipiamur a te, Domine* », immers, de offergave: brood en wijn, verzinnebeelden de offeraars zelf. Aldus leggen de priester en de gelovigen *zichzelf* neer in de opdracht, dragen *zichzelf levend* aan God op.

De aanroeping en zegening « *Veni, sanctificator...* » dagtekent uit de IX^{de} eeuw en is gericht tot God, beschouwd in de eenheid van zijn natuur, aan wie de voorvaderen in het Oude Verbond hun sacrificiën opdroegen. « *Sanctificator* », in deze tekst betekent « *Consecrator* ».

De priester smeekt de H.Geest deze offergave te *zegenen* met de hoogste zegening die hun ten deel vallen kan, de consecratie. Waarom dit verzoek aan de H.Geest?

Immers, de consecratie is niet zonder enige gelijkenis met Christus's menswording in de reine schoot van de H.Maagd Maria. Alhoewel het *liefdewonder* van de menswording en van de consecratie uitgewerkt wordt door de ééne en onverdeelde goddelijke kracht van de H.Drievuldigheid, wordt het nochtans bijzonder toegeschreven aan de H.Geest, de levende *Liefde*.

De Handwassing

Door het aanraken van de offergaven en van het wierookvat heeft de priester wellicht de handen enigszins verontreinigd.

Eertijds geschiedde deze handwassing zonder liturgische gebed, in de Middeleeuwen werden verscheidene aangepaste formulieren hiervoor opgezegd. Psalm XXV 2,6, die door Durandus Mimatensis († 1296) wordt aangehaald, is hiervoor treffend geschikt.

De Opdracht aan de H.Drievuldigheid

Dit gebed « *Suscipe, sancta Trinitas...* » is eveneens van Gallicaanse oorsprong en in de XIII^{de} eeuw is dit gebed in de roomse liturgie ingeburgerd.

Dit gebed bevat in de eerste plaats een *opdracht* aan de H.Drievuldigheid en een *smeekgebed* om de vruchten van deze opdracht te bekomen.

Het kan worden ingedeeld op de volgende wijze.

I. *De opdracht:*

- a) *De aanroeping van de H.Drievuldigheid,*
- b) *Het aanbieden van het offer,*
- c) *Tot gedachtenis van Christus' Mysteriën,*
- d) *Ter ere van de Heiligen, als eerste de H.Maagd.*

II. *Het smeekgebed om de vruchten van deze opdracht:*

- a) *De vermeerdering van de eer van de Heiligen,*
- b) *Onze zaligheid,*
- c) *De Voorspraak van de Heiligen, welke gedachtenis wij vieren.*

De H. Mis wordt aan God, en aan God alleen opgedragen, doch *ter ere van de Heiligen: « in honorem »*, dit betekent dat men het heilig sacrifice opdraagt om Hem te gedenken voor de gaven en weldaden, waarmee Hij de Heiligen begunadigd heeft.

Ten slotte is de Offerande een rituele *voorbereiding* tot het eucharistisch sacrifice.

Het gebruik van Wierook in de offerande

De oorsprong van het gebruik van Wierook in de Misliturgie.

De Griekse benaming van het hars (waarvan wierook is gemaakt, afkomstig uit Arabië of Oost-Indië) is afgeleid van « *thuein* » (slachtofferen) ; « *thus* » wierook.

Verteerd en vernietigd, opgaande in geurige walmen is het uiteraard geschikt om onze innerlijke vernietiging in Gods aanschijn te verzinnebeelden, alsook het gebed, dat tot God opstijgt uit een van liefde brandend hart.

Het gebruik van wierook werd al in de eredienst van de Joden gebruikt; De Heer had aan Mozes bevolen om een *reukaltaar* te doen vervaardigen en het te plaatsen in het heilige van het Tabernakel. (Num. XXVII, 2)

Alleen aan God mocht wierook worden opgedragen (Exod. XXX, 38), want anders pleegde men afgoderij (I Macch. II,15).

Bij de Romeinen stond het gebruik van wierook hoog in aanzien en elke maand werd de wierook geofferd aan de huiselijke beschermgoden en eveneens werd het gebrand in hun openbare tempels.

Evenals de Romeinse rechters werden de bisschoppen in de Constatijnse basilieken voorafgegaan van bedienaars, die kaarsen droegen, en ook *een vuurpan*, om desnoods weer licht te ontsteken. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze vuurpan geleidelijk bestrooid werd met reukwerk en zo in een *turribulum* of wierookvat veranderde.

De oorsprong van de wierook in de hedendaagse ceremoniën van de misliturgie is ontstaan uit een dubbele bron:

- 1) Van *Roomse* oorsprong (Ordo I) is het dragen van wierook als een eerbewijs vóór de bisschop of de celebrant bij het intrede of zijn uitgang van de kerk.
- 2) Van *Gallische* oorsprong (Ordines II) is echter de bewieroking van het altaar, de offergaven, de geestelijkheid, het volk, enz.

In de oorspronkelijke roomse ritus waren deze bewieroking onbekend. Geleidelijk werden zij hierin opgenomen.

In de romaansgallicaanse *Ordo II* (IX^{de} eeuw) zien we onder invloed de *eigenlijke ceremonie van de bewieroking van het altaar* (en ook van de personen) *overgaan in de heilige mis*.

De Ordo VI (Germaanse – X^{de}-XI^{de} eeuwen) legt de nadruk op het bewieroking van de offergaven. Sinds de XI^{de} eeuw is de bewieroking bij het introitus, het Evangelie en de opdracht algemeen geworden in de Roomse Kerk. De bewieroking bij de opheffing dagtekent slecht uit de XIV^{de} eeuw en in de XI^{de} eeuw zijn ook, in het bijzonder de tweede altaarbewieroking, aangepaste formulieren in gebruik.

Door de *wijding* wordt het wierook verheven tot de waardigheid van een *sacramentale* (wierook = gewijde rook), het wordt een waar schutsmiddel tegen de listen van de duivel.

Zo is het bewieroken van het offerbrood en de wijn in kruisvorm een ritus van loutering en heiliging, en deze bedoeling is ook niet vreemd aan de bewieroking van het altaar en die van de gewijde bedienaren en van de geloofsgemeenschap onder de H.Mis.

De bewieroking is op de eerste plaats *een akte van aanbidding*. Zo wordt bij de uitstelling van het H.Sacrament zelf bewierookt (*cultus laetiae directus*) en het is dan ook begrijpelijk, waarom de wierook niet wordt gewijd vóór de bewieroking van het H.Sacrament; Het betekent hier niet een heiliging, doch wel een aanbidding. Doch niet alleen rechtstreeks, maar ook onrechtstreeks wordt aan God deze hulde van aanbidding gebracht. Ook het *kruisbeeld* op het altaar wordt bewierookt, omdat het Christus voorstelt, tot wie deze hulde van aanbidding is gericht.

Het altaar wordt bewierookt omdat het door zijn wijding Christus zelf, de Gezalfde, voorstelt, die niet alleen de Priester en het Slachtoffer maar ook het levende Altaar is van zijn sacrificie.

Ook is het bewieroken een symbool van gebed.

Uit eerbied voor de H.Geest, die er in woonde en de goddelijke wonderen heeft uitgewerkt, bewierookt de H.Kerk bij de uitvaart ons stoffelijk overschot dat eens is gedoopt en gevormd.

Orate fratres

Het woord *fratres*, doelde oorspronkelijk op de geestelijken om hen aan te sporen hun opdracht van de Heer aan te bevelen. Later als de ceremonie van de materiële opdracht vervallen was, werd deze aanmaning opgevat als gericht tot *alle* gelovigen.

Waarom wordt deze aanmaning, die gericht is tot het volk, niet gezongen of (half)luid gezegd?

Hoogst waarschijnlijk is de verklaring te vinden in het latere invoegen van deze middeleeuwse ritus, die dwars kwam te liggen over de sinds lang bestaande offergezing (*offertorium*) tijdens de offergezing.

Alzo werd het halfluid uitspreken een praktische noodzakelijkheid.

De Secreta

Evenals de formulieren van de rituele offerande welke zij *besluiten*, slaan de *secretae* nog steeds op de materiële offergaven, op *het brood en de wijn als dusdanig, voorbestemd* om door de consecratie *veranderd te worden in Christus' Lichaam en Bloed*.

De *secretae* moet beschouwd worden, niet alleen als een bij de offerande behorend slotgebed, maar ook als een *inleiding tot de priefatie, lees canon*.

De oudste *secretae* is die op 13 juni van de H.Antonius van Padua, wiens feest door paus Sixtus V († 1590) algemeen is voorgeschreven.

Velen, zoals Amalarius († 850) in de hoge middeleeuwen zijn van mening toegedaan, dat *secretae; stilgebed* betekent. Immers, dit gebed wordt met stille stem door de priester opgezegd.

Doch « *secretus* » betekent niet zozeer stil als wel *geheim, geheimnis of mysterie* en bovendien, is het slechts later, op grond van de benaming zelf, dat men dit gebed met stille stem is gaan bidden.

De Priefatie

Priefatio wordt afgeleid van praefari en betekende bij de Romeinen het voordragen van zekere rechtelijke of rituele formulieren.

Het is daarom niet uitgesloten, dat onze liturgische benaming, aan de woordenschat van de oude Romeinse eredienst is ontleend.

Priefatio als titel daagt voor de eerste maal op in het *Sacramentarium (Gregorianum)* dat paus Hadrianus aan Karel de Grote toezond (790) en prijkt boven de Priefatie van Kerstmis.

In de gallicaanse liturgie wordt onze Priefatie « *Contestatio* », « *getuigenis* », genoemd, omdat dit plechtige dankgebed getuigenis aflegt van Gods grootheid en goedheid. Ook wordt het wel « *Immolatio* » genoemd, omdat het de eucharistische slachtoffering inleidt.

De Priefatie is het plechtigste gebed van alle gebeden, een dankgebed dat wordt voorgezongen of liever voorgedragen door de priester vóór de gemeenschap.

Het is een opvallend feit, dat in al de liturgieën, zowel de Oosterse als de Westerse, het eucharistisch dankgebed met deze samenspraak wordt ingezet. (inleidend dialoog)

Niets is zo indrukwekkend als de eerbiedwaardige oudheid van dit plechtig dankgebed. Als met één wiekslag voert het ons over de eeuwen terug tot de aloude liturgische vergadering, waarvan de H. Justinus († 163) gewaagt.

De tekst van de oudste roomse Dankzegging dagtekent echter uit de dagen van de H. Hippolytus (218-235).

Eertijds, had elke Mis haar eigen prelatie. Men vraagt zich dan ook af, hoe een zo diep ingewortelde overlevering omstreeks de X^{de} eeuw uit de roomse liturgie is geweerd geworden.

In het Sacramentarium Leonianum (VI^{de} eeuw) telde 269 prelaties. Ten tijde van Paus Gregorius de Grote († 604) was het aantal Prefaties te Rome teruggebracht tot negen. Later zijn, door diverse Pausen, hieraan nog enkele toegevoegd tot het aantal van vijftien Prefaties die in ons huidige misboek staan vermeld.

Het is opvallende dat alle Prefaties eindigen met de Engelkoren, die in de hemel de goddelijke Majesteit verheerlijken en bij wiens hulde betoon de strijdende Kerk haar stem voegt.

Het Sanctus

Door de eeuwen heen weergalmt het lofgezag van de Serafijnen, dat Isaïas vernam in zijn visioen toen hij tot profeet werd geroepen: « *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercitum, plena est omnis terra gloria ejus* » (Isaïas VI, 1-3).

De H.Kerk heeft de tekst ontwikkeld (*coeli et terra* en rechtstreeks tot de Heer gericht *gloria tua*).

De Heer wordt genoemd de « God der heerscharen » (*Sabaoth*) niet van de aardse legers, maar van de hemelse legermachten, van de miljoenen engelensharen, waarvan de profeet Daniël getuigde: « duizenden en duizendtallen dienden Hem, en tienduizenden stonden vóór Hem (Daniël VII, 10).

Hosanna is een hebreeuwse uitroeping, ontleend aan Psalm 68 en dit betekent: « help » of « schenk heil ».

« *Hosanna in excelsis* » ontleend aan de H.Marcus (IX, 10) weergalmt tweemaal in deze loftuiting.

De eerste maal besluit het de verheerlijking van de *H.Drievuldigheid*.

Hierop volgt de indrukwekkende stilte van de Consecratie en zodra het H.Eucharistisch liefdewonder is voltrokken, staat geheel de christengemeenschap overeind om het « *Benedictus qui venit in nomine Domini, Hosana in excelsis* » als zegekreet te zingen, waarmede eertijds de jubelende menigte met wuivende palmen onze Goddelijke Zaligmaker onthaalden bij de plechtige intrede in Jeruzalem.

(Het tweede deel van het Sanctus wordt alleen in de plechtig gezongen H.Mis na de Consecratie gezongen).

Het is opvallende dat, na ernstige onderzoekingen, deze engelenhymnus tot de oorspronkelijke thema van de Eucharistische dankzegging behoort. Onder andere het feit dat het « *Sanctus* » sinds onheuglijke tijden tot de latijnse eucharistie behoort, zowel in de Roomse, als in de Gallische-, de Ambrosiaanse- en de Mozarabische liturgieën.

Volgens Baumstark zou het « *Sanctus* » terugreiken tot de synagogale dankzegging, die de liturgie van de Joden weerklonk.

De houding van de priester en de aanwezige (sub)diaken of ceremoniaris bij de woorden « *supplici confessione dicentes* » is een gebogen houding terwijl zij het *Sanctus* opzeggen.

De Canon

Canon is een aloude kerkelijke rechtsterm die betekent « *regel* ». Hier geldt de regel, hoe het eucharistisch Hooggebed moet worden voorgedragen en de daarbij horende eucharistische handeling, ritueel moet worden verricht.

De Canon is de heerlijke ontwikkeling van het « *gratias agens benedixit* » van de Hogepriester op het Laatste Avondmaal. Van het begin rijst het eucharistisch dankgebed op als **een plechtstatige lofprijzing van de Vader door Christus, de Opperpriester** en dadelijk slaat de dankzegging over op **de schepping en het verlossingswerk door de Zoon**.

Hier dan, **in het centrum van de Canon**, wordt op een onbloedige, eucharistische of sacramentele wijze, **het enige en historische Sacrificie van onze Verlossing** eens te meer **tegenwoordig gesteld**: niet alleen **de oneindige Offergave**: het Lichaam en bloed van het geslachtofferde Godslam (**res oblata**), maar ook **de eigen en enige offerakte**, waardoor de Opperspriester zich opdroeg aan de Vader op het kruis (**oblatio rei**).

Alzo, vanuit het verschieft van het verleden komt het **sacrificie zelf van onze Verlossing tegenwoordig te staan** op onze altaren **in ons onmiddellijk bereik**: dit enige en volmaakte sacrificie, **met gans zijn gloriegevend vermogen ter ere van de H. Drieëenheid, met gans zijn gegadenuitstraling voor ons**.

Zo is de Canon niet alleen een gebed, een verheven gebed, « *het gebed* » bij uitnemendheid, de « *oratio* » zoals de H.Cyprianus († 258) zegt, maar ook **een daad, een handeling**, « *actio* », zoals het sacramentarium Gelasianum (rond 700) zo heerlijk zegt: naar de liturgische filologie betekent *actio* de rituele offerhandeling van het heilig eucharistisch mysterie.

« *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit* » Dit is de verheven, pragmatische betekenis van de Canon: deze is de « *katholieke actie* » bij uitnemendheid; het « *mysterium* », de viering van de hoogheilige Geheimen. Daarom is de Canon *hoogheilig*.

Het is een eerbiedwaardig « *Sacramentum* », zoals de H.Cyprianus († 258) en de H.Augustinus († 430) schrijven, « *sacer Canon* » : « de heilige Canon », zoals de concilei van Trente zegt.

Wij staan hier vóór « *het heilige der heiligen* », zoals blijkt uit de spreekwijze van de oude *Ordines Romani* : « *Pontifex surgit et intrat in canonem* » .

Evenals de hebreeuwse hogepriester, treedt de priester van het Nieuwe Verbond, het heilige-der-heiligen van de Canon binnen.

Naar de leer van het concilie van Trente, is de Canon samengesteld én uit de woorden van Onze Heer zelf, en uit de overleveringen van de Apostelen en ook uit de vrome instellingen van de heiligen Pausen.

De grondtekst van de roomse Canon in het tractaat « *De Sacramentis* » (rond 390) wordt toegeschreven aan de H.Ambrosius (†397), alhoewel dit geruime tijd werd bestreden.

De Prefatie wordt *gezongen* door de priester, het *Sanctus* door de gemeenschap en sinds de vroege middeleeuwen (IX^{de} eeuw), wordt de Canon daarentegen stil opgezegd.

Waarvandaan dit verschil?

Zeker is het dat in de eerste tijden van het christendom de Canon met *luide* stem werd voorgedragen.

In de eerste tijden was het gevaar van ontheiliging van het « *mysterium* » niet zo dreigend, gezien het geringe aantal gelovigen en hun vrome Godsijver, de strenge scheiding tussen gedoopten en niet-gedoopten waren een strenge waarborg tegen de ontering.

Doch later, na de massa-bekering, na de opnemings in de Kerk van een vloed van ongevormde bekeerlingen, zocht men naar een aangepast middel om het « *sacramentum* » van de eucharistische dankzegging te behoeden, namelijk, de geheimvolle en indrukwekkende stilte, waarin de *mysterium* als gesluiert ligt.

Evenals de leken het gewijde vaatwerk niet mogen aanraken, mengen zij ook niet hun stem in de Canon. De Canon is het eigen gebed van de priester, dat hij dan ook ingetogen bidt.

De Consecratie van de H.H Eucharistische Geheimen waarvoor de engelen sidderen, moet de gelovigen met heilige vrees vervullen. En zo werd dan ook geleidelijk de Canon stil gebeden en was dit gebruik in de VI^{de} eeuw in het oosten algemeen. Uit ontzag voor dit Mysterie werden wel iconastase of gordijnen aangebracht. Hierdoor ontstond een « heilige der heilige », onttrokken aan het blik van de gelovigen.

Echter in de IX^{de} eeuw was het stil bidden van de Canon een voldoende feit.

Door het voegwoord « *igitur* », « *daarom* » aan het begin van de Canon, wordt dit gebed met de Prefatie verbonden en gaat in het smeekgebed rechtstreeks op tot de goedetierensten Vader die in de Prefatie gehuldigd werd. Plechtstatig beroept het op het priesterlijk middelaarschap (*per*) van Jezus Christus, zijn Zoon.

« *Supplices* » betekent oorspronkelijk de vernederde houding van hen, die de foltering (*supplicium*) ondergaan en daardoor heeft dat ook een aangepaste houding uitgelokt, nl de diepe lichaamsbuiging (Ordo II, Rooms-Karolingisch, IX^{de} eeuw).

De zegeningen over de offergaven (*benedicas*), waarover wij bidden, gaf aanleiding tot de drievoudigen *kruiszege*n, die de priester geeft over de hostie en kelk en wordt hierdoor veraanschouwelijkt.

Na haar offergaven aan de Vader aanbevolen te hebben, gaat de H. Kerk logisch over tot het voordragen van de intenties tot welke zij deze opdraagt. Allereerst het gebed voor de H.Kerk, dat ons terugvoert tot de eerste tijden van het christendom en daarna voor de Paus van Rome.

Bij het vernoemen van de paus maakt de celebrant een lichte buiging naar het boek. Bidden voor de Paus is een onmiskenbare belijdenis van vereniging met het Opperhoofd van de ware Kerk, want de naam van de paus waren uit het H.Misoffer is zich openlijk afscheuren van de Kerk.

Op het concilie van Vasio (529) is aanbevolen om de naam van de paus, die op de apostolische stoel heest, te vermelden in het heilig Misoffer.

Sinds de X^{de} eeuw werd soms ook de naam van de keizer of koning herdacht. Echter, na de hervorming, werd de naam van de vorst weer geschrapt uit de Missale Romanum (1570) van paus H.Pius V.

Na het Concordaat van 1801, tussen paus Pius VII en Napolion I werd het gebed voor de koning na de H.Mis geplaatst. Echter in België, door het apostolisch indult van 27 september 1934, mag de naam van Leopold III, koning van België, in de Canon vermeld worden.

Communicantes

Om haar gebed des te meer kracht bij te zetten en haar offerakte des te meer welgevallig te maken, beroept de strijdende Kerk zich hierop haar *onderlinge gemeenschap (Cummunicantes)* met de Heiligen, de verheerlijkte ledenmaten Christi. En daarom vieren wij hier de gedachtenis (*et memoriam venerantes*) van enige vooraanstaande en God bijzonder welgevallige Hemelingen: Maria, de twaalf Apostelen en de twaalf Martelaren.

Het Communicantes is een Canon-fragment uit eigen **Romeinse bodem**.

Wij staan hier voor de **echte lokale liturgie van de Eeuwige Stad** met haar beroemde basilieken en heiligdommen en haar relikwieën.

Al de vernoemde Martelaren hier zijn **Romeinen**, d.w.z. of **geboren in Rome**, of door hun relikwieën **ingeburgerd in de basilieken van de Eeuwige Stad**. Alleen de H. Cyprianus († 258) maakt hierop een uitzondering, maar hij was in Rome zeer populair.

Toevoeging:

In navolging van zijn Voorgangers, heeft Paus Johannes XXIII de Heilige Jozef niet alleen aangesteld tot 'heilzame Beschermmer' van het Tweede Concilie van het Vaticaan II, dat Hij zelf heeft bijeen geroepen, maar uit eigen beweging heeft Hij ook bepaald dat de naam van de H. Jozef in de Canon van de Mis wordt opgenomen (13-nov. 1963)

Hanc igitur

Alvorens dit gebed uit te spreken, houdt de priester beide handen uitgestrekt boven de hostie en de kelk en dat staat uitdrukkelijk vermeld in de Canones van Hippolytus (IV^{de} eeuw).

Evenals in de christelijke oudheid de nederroeping van de genade in de sacramentele ritussen gepaard ging met de handoplegging, zo ook hier in het gebed over de *oblata*.

Naar mening van vele liturgisten zou zij door de voorschriften van de Leviticus voor het zoenoffer zijn beïnvloed: « en hij zal de hand leggen op de kop van het offerdier, en het zal welgevallig zijn en tot zijn verzoening strekken » (Lev.I,4).

Ook op de grote verzoeningsdag geschiedde deze oplegging van de handen door de hogepriester op de zondebok (Lev. XVI,20-21).

Door deze ritus wordt dus aanschouwelijk aangegeven, dat de heilige Mis een *zoenoffer* is: De priester geeft te kennen dat de offergave op bijzondere wijze geheiligd en aan God wordt toegewijd en dat hij alle zonden, alle gevoelens en verlangens bij voorbaat op Christus, het goddelijk Offerlam, overdraagt.

Na het decreet van de H.Ritencongregatie van 25 oktober 1922 is het zeer raadzaam (*maxime expedit*) om, volgens algemene praktijk, kort vóór de Consecratie een teken met de bel te geven, opdat zij die in de kerk ver van het altaar zijn verwijderd, niet zonder aandacht en eerbied de voornaamste delen van de heilige Geheimen zouden laten voorbijgaan. Het einde van de handuitstrekking of aanvang van het « *Quam oblationem* » is hiervoor aangewezen. In dit gebed bidt de priester om de genade van de consecratie over deze aanbevolen offergaven.

Quam oblationem

De vier deelwoorden « *adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque* » komen voor in de « *De Sacramentis* ».

De eerste twee deelwoorden zijn ontleend aan de rechtspraak van de Romeinen en hebben vermoedelijk dezelfde grondbetekenis: hieruit blijkt dan ook de aandrang van het gebed.

« *Adscriptam* » betekent wat iemand *toegeschreven (ad scribere), overgemaakt, toegeëigend* wordt.

« *Ratam* » beduidt, dat wegens het vervullen van de rechtsvormen, deze toe-eigening onherroepelijk *vast* staat, *bevestigd* is. Alzo: *geldig*. In « *ratum facere* » ligt *goedkeuring, aanvaarding*.

Deze beide rechtsvormen kunnen ook betekenen dat onze offerande moge *overeenkomstig* zijn *met alle wettelijke voorschriften, volkomen wettelijk*.

« *Rationabilem* » betekent zoveel als « *spiritualem* », *geestelijk*. Wij vragen dat de Heer onze offergaven niet in hun waardeloze stoffelijkheid zou laten, doch door de inwerking van de *H. Geest* zou heiligen, *geestelijk* maken.

« *Acceptabilemque* » betekent *aannemelijk, waardig aanvaard te worden* en b.g. *aangenaam, welgevallig (acceptam)*.

« *Benedictam* » heeft het gebaar van de zegening uitgelokt die alzo de zin van het woord versterkt en veraanschouwelijkt.

Merken wij op dat wij de zelfstandigheidverandering vragen, niet als dusdanig, maar ten onze gunste, *ten onze bate*: « *ut nobis Corpus et Sanguis fiat...* ».

« *ut nobis...* » betekent niet *opdat*, maar « *zodat* ». De beide kruistekens begeleiden hier de *gewijde woorden*: « *Corpus* » en « *Sanguis* ».

De Consecratie

Bijzonder dient opgemerkt het nalaten in de Consecratieformule van het brood de woorden « *quod pro multis confrigetur* » in de Missale Romanum (liturgie V^{de} – VI^{de} eeuw) en de ruime ontwikkeling van de Consecratieformule van de wijn.

Naar de getuigenis van het *Liber Pontificalis* hebben de pausen Gelasius († 496) en Leo de Groote († 641) de dwaalleer bestreden van de Manicheeërs die de wijn beschouwden als uit de boze en dienvolgens de Consecratie van de kelk verwierpen. Vandaar, het wijde en plechtige formuleren van de Consecratie van de wijn.

De priester, aldus de H. Thomas, draagt de beeltenis van Christus, *in wiens persoon en kracht* hij de woorden uitspreekt van de Consecratie.

En naar dezelfde Heilige is : « *Eucharistia est sacramentum perfectum dominicae passionis* » ; de Eucharistie is het volmaakte sacrament van het lijden van onze Heer.

Bijgevolg wordt in de H.Mis het sacrificie zelf van het Kruis tegenwoordig gesteld, bijgevolg is de H.Mis een sacrificie, een sacrificie van sacramentele aard, doch een sacrificie is niet alleen *een zaak, een offergave (res oblata)*.

Het Lichaam van onze Heer op het kruis, zijn goddelijk Bloed, vergoten op Calvarië: dit tweevoudig *voorwerp is niet het sacrificie van het kruis*.

Eveneens, Christus'hoogheilig Lichaam onder de afscheiden en blijvende gedaante van het brood, zijn heilig Bloed onder de afgescheiden en blijvende gedaanten van de wijn: dit dubbel eucharistisch *voorwerp is niet het H. Eucharistisch sacrificie*.

Een Sacrificie is ook essentieel een handeling, een offerhandeling, een priesterlijke aanbieden aan God van deze offergave (oblatio rei)

Een opdracht van zijn geslachtofferd Lichaam en zijn vergoten Bloed heeft de Hogepriester op het Kruis vrijwillig voltrokken (*oblatus est quia voluit*) en zo een bloedig *sacrificie* aan zijn Vader opgedragen.

| Zo dan, in de onbloedige eucharistische ritus het *Sacrificie van het Kruis* wordt tegenwoordig gesteld, **moet**
| hierin, benevens het Lichaam en het Bloed van de Gekruisigde, ook **zijn offerakte**, waardoor Hij zich aan
| zijn Vader opdroeg, **tegenwoordig worden gebracht: zijn offerakte met haar oneindig gloriegeven en**
| **aanbidden van de H. Drieëenheid, met haar onschatbare genadenverdiensten voor ons.**

Dan pas is de eucharistische ritus een waar *sacrificie*.

Christus heeft zich *eenmaal* en voor immer bloedig opgedragen aan Zijn hemelse Vader op het kruis.

Zijn overgave is onherroepelijk en eens aan zijn Vader gegeven, of opgedragen behoort Christus zichzelf *niet* meer toe.

Doch wij hernieuwen dagelijks de eucharistische ritus in zijn macht. Wij zeggen terecht, dat Christus elke dag *in het heilig Misoffer opgedragen wordt*: niet, omdat Hijzelf een nieuw offerakte stelt, maar omdat *één* offerakte (van het Kruis) door ons in onze dagelijks hernieuwde consecratiewoorden wordt tegenwoordig gebracht. Hij is de voornaamste Offeraar van ons heilig Misoffer.

Door de consecratiewoorden levert niet *alleen het Lichaam en het Bloed van de Heer op, geslachtofferd op het kruis (res oblata)* maar ook de **offerakte**, waardoor de Hogepriester op Kalvarië deze aan Zijn Vader opdroeg (oblatio rei)

Het belang van deze Offerakte van Christus is hoofdzakelijk, omdat **deze opdracht met gans haar gloriegevend vermogen of aanbidding** al te zeer uit het oog werd verloren. Maar de **offerakte, die essentieel tot zijn Kruissacrificie behoort** en door de consecratiewoorden **samen met en even werkelijk als** zijn opgedragen Lichaam en Bloed **wordt tegenwoordig gesteld, is de offerhandeling**, die de H.Mis tot een waar **sacrificie** maakt, **in de eerste plaats naar de Vader toekeert en tot Hem de aanbidding** van de Hogepriester van het Kruis dagelijks **opricht**.

Wonder van de goddelijke liefde en macht: ontzaglijk en toch eenvoudig Mysterie van het Geloof.

De Opheffing

Voor de XI^{de} eeuw was geen enkel liturgisch teken dat het ogenblik van de consecratie aangaf, maar op het einde van de XII^{de} eeuw verlangende de gelovigen een uiterlijk bewijs van de H.Eucharistie. Men wilde de H.Hostie aanschouwen om beter en vuriger te bidden.

De H.Gertrudis, de vermaarde abdis van Helfta (1256-1301), deed haar uiterste best om de H.Hostie zo dikwijls mogelijk te zien. Volgens de godgeleerden van toen: kan het aanschouwen van de H.Hostie alleen al tot een vurige liefde tot God opwekken en velen gebeden worden verhoord, terwijl men het Lichaam van Christus aanschouwd: bijgevolg wordt bij velen de genade ingestort.

De rituele *kniebuiging van de priester vóór en ná de Opheffing* werd echter rond het einde van de XV^{de} eeuw voorgeschreven, voorheen *boog de priester het hoofd* om het H.Bloed te aanbidden.

Echter aan te bevelen is dat de gelovigen knielen tijdens de consecratie en als de priester de kniebuigingen verricht, buigen de gelovigen diep en bij de elevatie aanbidden zij allen Ons Heer.

Het oplichten van de kazuifel bij de opheffing van de H.Hostie of de Kelk is tegenwoordig louter een verplichtend ceremonieel. De kazuifel moet, niet in het midden, maar aan de *rechterzijde* worden opgelicht. Hiervan is overgebleven het weinig oplichten, door de acolieten, van het kazuifel bij de opheffing.

Deze oplichting van het kazuifel stamt uit de XIII^{de} eeuw, toen de priester bekleed was met een zware klokmantel die reikte over de armen en daarom moest de diaken of acoliet de kazuifel zijwaarts om hoog houden om geen belemmering bij de Evaluatie te veroorzaken.

De bewieroking van de H.Hostie, dagtekent uit de XII^{de} eeuw en is een vorm van middeleeuwse godsvrucht en geschiedt vóór het midden van het altaar.

Het luiden van de klok tijdens de consecratie is sinds de XIII^{de} eeuw een ingeburgerd gewoonte. Deze werd zelf naar het *Caeremoniale Episcoporum* verplicht gesteld bij de opheffing van de hoogmis of gezongen mis.

Geleidelijk kwam ook de schellen *binnen* de kerk in gebruik. Reeds 1215 weerklonk de bel voor de Elevatie. Doch bij het decreet van de H. Congregatie de Riten (1922), wordt het gebruik van schellen ook toepasselijk verklaard op de *plechtige, gezongen en pontificale missen*.

Dit schellen bij de Opheffing is verplicht evenals bij het *Sanctus*, zelfs als de mis in een huiskapel gecelebreerd wordt.

Bij de evaluatie op Witte Donderdag en Goede Vrijdag wordt een houten ratel gebruikt (crotalus), doch is nergens voorgeschreven.

Unde et memores

Het geldt hier niet zozeer een *psychologisch herinneren* vanwege de celebrerende priester en de gelovigen, verenigd in het opdragen van het H.Misoffer, als wel een *objectieve gedachtenisviering*, die in de eucharistische ritus zelf gelegen is.

Waarom wordt hierin de verrijzenis en de hemelvaart herdacht?

In zijn bekende commentaar over het H.Misoffer (*De sacrosancto Sacrificio Missae*) leert de paus Benedictus XIV het volgende:

« In de joodse sacrificiën werd het slachtoffer op het altaar van de brandoffers verbrand, opdat al wat er onwaardigs in was, door de vlammen zou worden verteerd en de rookwalmen hemelwaarts zouden opstijgen in zoete geur, zoals de H.Schrift zegt. In de Nieuwe Wet nu, werd het slachtoffer verteerd in Christus' verrijzenis en hemelvaart.

Immers, in zijn opstanding werd in wat Christus sterfelijk is, opgeslorpt door het leven, zoals de Apostel zegt en in de II^{de} Brief aan de Korintiërs, en eveneens ontnomen wat bederfelijk kon zijn; en in de hemelvaart werd het Slachtoffer door God in zoete geur aanvaard en aan zijn rechterzijde geplaatst »

Welzeker, toen Jezus al stervende op het kruis zich overgaf aan zijn hemelse Vader, was zijn sacrificie volkomen: « *Consummatum est...* » : « Het is volbracht... ».

Wezenlijk, wat het sacrificie zelf aangaat, was alles voleind.

Doch wordt niet een slachtoffer opgedragen, opdat God het zou *aanvaarden*?

Wat baat een sacrificie, zo God het niet aanvaardt?

Aan de priesterlijke opdracht, die *van op de aarde* de offergave van de Heer aanbiedt, zal van Godswege *uit de hemel de aanvaarding beantwoorden*, die het slachtoffer *opneemt* en alzo het Sacrificie *voleindt of vervolmaakt*. En daar het sacrificie bestaat in een *uitwendige* en *zichtbare* ritus, zal de hierin beantwoorde aanvaarding eveneens *uitwendig, openlijk, zichtbaar* zijn.

In het Oude Verbond zien we dat de God om zijn welbehagen te laten blijken, vuur uit de hemel heeft afgestuurd op de offerdieren.

Zal nu het sacrificie van Kalvarië, dat de godsdienstige geschiedenis van het gehele mensdom beheerst, verstoken blijven van onze uiteindelijke *bekrachtiging*?

Neen, de Vader zal, naar de leer van de paus Benedictus XIV, het sacrificie plechtig *bekrachtigen* en zijn *aanvaarding openlijk* laten *blijken*, door het slachtoffer *glorierijk te laten verrijzen* en in zijn *hemelse schoot op te nemen in welbehagen van de Vader*.

Zo rijst het sacrificie van het kruis op als het *enige ware, geldige, door de Vader aanvaarde*, en wordt Christus de Offeraar, *bevestigd* in de waarheid van zijn priesterschap: « *Filius meus es tu, ego hodie genui te* » en zal het heilig Misoffer *ook de gedachtenis* vieren van de *Opstanding* en de *Hemelvaart* van het goddelijk Slachtoffer. (Terecht het besluit van « *De Sacramentis* » van de IV^{de} eeuw.)

En dit is dan ook de verheven betekenis van de gedachtenis aan deze drie zelfde mysteriën in het eerder verklaarde gebed bij het einde van de offerande: « *Suscipe, sancta Trinitas* »

Volgens het missaal maakt de priester met de rechterhand drie kruisen boven de kelk en de H.Hostie (*hostiam + puram, hostiam + sanctam, hostiam + immaculatam*) ; één boven de H.Hostie alléén (*Panem + sanctum Vitae aeternae*) en één boven de kelk (*et Calicem + salutis perpetuae*).

Supra uae

We vragen hier de Vader goedgunstig te aanvaarden, niet *het eucharistisch Lichaam en Bloed* van zijn goddelijke Zoon, noch de opdracht van de H. Mis, in zoverre *deze uitgaat van Christus*, de eerste Offeraar; immers, beide zijn de Vader ten zeerste welgevallig: wij smeken hier, dat de Vader goedgunstig zou neerblikken op *onze offerakte*, op *onze* opdracht van het H.Misoffer, op het H.Sacrificie, voor zover het door *ons, zondaars en onwaardigen*, aan Zijn goddelijke Majesteit opgedragen wordt.

En daarom, wordt in dit eerste gebed de gedachtenis opgeroepen van drie offeraars uit het Oude Verbond, die *uitmunten* door hun *heiligheid*: Abel, *de rechtvaardige (justi Abel)*, Abraham, « onze Aartsvader », de aartsvader van alle gelovigen om reden van *zijn levendig geloof (Gal.III,7)*, Melchisedech, de koning van de gerechtigheid, zoals de H. Schrift hem noemt. (Hebr. VII,2)

Zie hier ook de godsdienstige geschiedenis van het mensdom;

- a. het Sacrificie van Abel: het adamische tijdvak,
- b. het Sacrificie van Abraham: het tijdperk van de godsdienst en de wondervolle geschiedenis van Israël,
- c. het Sacrificie van Melchisedech: voorbode van de godsdienst en tijdperk van het christendom.

Supplices

De gebedslijn van het « *Supplices* » loopt duidelijk in twee tegenovergestelde richtingen:

- a) Enerzijds, *van de aarde naar de hemel*: opdat onze opdracht door de handen van de Engel overgebracht wordt van onze aarde naar het hoogverheven altaar van de hemel.
- b) Anderzijds, *van de hemel naar de aarde*, opdat uit deze « hemelvaart » als een « pinkstergenade » zou volgen, van uitbundige « hemelse zegeningen en genaden » in onze zielen, die met Christus' Lichaam en Bloed zullen gevoed worden.

Wat de ritussen aangaat, spreekt de priester het *Supplices* uit in de houding zelf, die opgeroepen wordt door het aanvangswoord: d.w.z. diep voorovergebogen in het besef van zijn onwaardigheid. In de middeleeuwen placht de priester soms de handen te kruisen vóór de borst (*cancellatis manibus*).

Bij de woorden « *ex hac altaris participatione* », kust de priester het altaar, waarop het eucharistisch Lichaam en Bloed rusten en dat Christus, het levende altaar zelf verbeeldt.

Bij de « heilige » woorden « *Corpus* » en « *Sanguinem* » maakt de priester een kruisteken over het heilig eucharistisch Brood en de Kelk, en bij de volgende woorden: « *omni benedictione caelesti et gratia repleamur* » maakt hijzelf een kruisteken.

Immers aan de H.Eucharistie ontleent de priester de zegen, waarmee hij zichzelf begenadigt.

Memento etiam

Uit de *Ordo* van Archicanter Joannes - wellicht het oudste van de roomse Kerk (VII^{de} eeuw) - blijkt, dat het toegelaten was op de weekdays de namen van de overledenen te vermelden. 's Zondags echter mocht men slecht de levenden vernoemen. In dit diptychon na de Consecratie houdt de priester, terwijl hij de namen van de overledenen gedacht, de blikken gevestigd op de H.Hostie : « *intentis oculis ad sacramentum super altare* » Dit in tegenstelling bij het *Memento der levenden* - vóór de Consecratie - daar hield de priester de ogen gesloten.

Bij het slot van dit diptychon « *Per eundem Christum Dominum nostrum* » , maakt de priester een halfdiepe hoofdbuiging.

Christus, al stervend op het kruis, heeft het hoofd gebogen en is dan tot het voorgeborchte der helle nedergedaald, om de rechtvaardigen te bevrijden.

Hieraan herinnert de priester, als hij eveneens het hoofd neerbuigt en bidt, opdat Christus'eucharistisch offerbloed moge neervloeien over het vagevuur en de lijdende zielen verlichten, aldus sommige liturgisten.

Ondanks het mooie symbolisme berust deze verklaring op geen geschiedkundige grond.

Nobis quoque peccatoribus

De eerste woorden van dit canon-formulier worden halfluid gesproken: « *elata aliquantulum voce* ».

In deze rubriek leeft steeds voort het ceremoniale van de pausmis ten tijde van Karel de Grote: dit was een teken voor de subdiakens, om zich uit hun gebogen houding, die zij gedurende gans de Canon aangenomen hadden, weer op te richten.

Zolang de Canon luidop gezegd werd, was een teken overbodig, doch toen het eucharistisch hooggebed stil werd voorgedragen (IX^{de} eeuw), werd een teken, dat door de omstanders van de paus kon begrepen worden, onontbeerlijk.

Terwijl de priester de eerste woorden spreekt: « *Nobis quoque peccatoribus* » klopte hij rouwmoedig op de borst: dit ritueel gebaar wordt als natuurlijk door de tekst zelf uitgelokt.

Het *Communicantes* vóór de Consecratie bood de gedachtenis van de H.Maagd en Moeder Gods Maria aan het hoofd van twaalf Apostelen en twaalf Martelaren.

Dit diptychon vermeldt de H.Johannes de Doper (Martelaar) aan de spits van de zeven Martelaren. Het lijkt wel het *Communicantes* aan te vullen. Nochtans, ligt hier een opvallend verschil tussen beide diptycha.

De namenlijst, lijkt uit de zinsbouw, « *cum Joanne* », ingeschoven of later toegevoegd.

Met Johannes de Doper sluit het Oude Verbond af en verkondigt het Nieuwe.

Immers, in het *Communicantes* sluit de namenlijst van de Heiligen zeer natuurlijk aan bij de tekst, waarvan hij eigen deel uitmaakt en bovendien wordt de *voorspraak van deze heiligen* (*quorum meritis precibusque concedas*) ingeroepen.

In het « *Nobis quoque peccatoribus* » echter vragen wij niet hun voorbede, doch een *zekere deelachtigheid aan hun hemelse heerlijkheid*: « *partem aliquam et societatem* »

De gedachtenis van de overledenen en het « *Nobis quoque...* » hebben de oorspronkelijke Canon onderbroken.

Deze wordt nu hernomen door het « *Per quem* », dat nauw aansluit bij het « *Supplices* »

Het *Per quem* is een heerlijke huldebetoog, een verheerlijking van de Zoon in de schoot van de Vader, van het eeuwig Woord, Beginsel en Toonbeeld van alle schepselen en door Hetwelk alles geschapen is.

Nu wordt gans de Canon opgevoerd tot een indrukwekkende verheerlijking waardoor hij plechtig en waardig besloten wordt. « *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso...* »

In deze eindverheerlijking - zoals op menige andere plaats in de Canon - komen meerdere kruistekens voor:

a) Drie in het « *Per quem* ».

b) Vijf in het « *Per ipsum* ».

a) Het « *sanctificas, vivificas en het benedicis* » nodigt uit deze zegeningen visueel te maken door de drie kruistekens.

b) Bij het *Per ipsum* maakt de priester drie kruisjes met de H.Hostie binnen de kuip van de kelk, terwijl hij zegt: « *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso* » en vervolgens tekent hij twee kruisjes tussen de kelk en zichzelf en verheft de kelk met de H.Hostie met de woorden: « *omnis honor et gloria* »

De drie kruisjes, die boven de kelk worden gemaakt omdat deze het *H.Bloed van Christus* bevat, de *tweede Persoon*. De andere twee kruisjes, die *buiten de kelk* worden gemaakt, staan in betrekking tot de andere goddelijke Personen: de Vader en de H.Geest.

Het bellen bij de aloude, eertijds enige opheffing in de H.Mis, is niet meer verplicht, omdat later bij het instellen van de grote Elevatie, hier, het verplicht bellen is ingevoerd.

Daar waar dit in gebruik is behouden gebleven, zorg men er voor op het juist ogenblik te bellen.

Voleinding eucharistische dankzegging en de voorbereiding tot de H.Communie

Het invitorium en het Onze Vader

Het « *Onze Vader* » lijkt op deze plaats meer een eucharistische dankzegging dan een voorbereiding tot de heilige Communie. Het « *Pater* » wordt ingeleid door het invitorium: « *Oremus: Praeceptis Salutaribus miniti* » en besloten door het « *Libera* »

De eerste uitdrukkelijke getuigenissen voor het opzeggen van het Gebed des Heren in de H.Eucharistie, dateren uit de IV^{de} eeuw.

Vermoedelijk heeft paus Gregorius († 604) het « *Pater* » verplaatst van na de broodbreking tot *hiervóór*. Wij zeggen dit gebed *dadelijk* na de Canon, omdat de Apostelen in aansluiting van het *Onze Vader*, plachten de Hostie der Opdracht te consacrereren.

De vraag rijst, waarom heeft paus Gregorius, het Gebed des Heren verplaatst?

Om dit te begrijpen moeten we gedenken dat de broodbreking een voorbereidende ritus is tot de H.Communie en deze niet meer behoort tot de *zelfstandigheid* van de heilige eucharistisch sacrifice, maar tot zijn volkomenheid (*ad integritatem*).

Alléén de Canon behoort tot het wezen van het liturgisch sacrifice opgedragen op het *altaar*. *Vóór* de broodbreking (en het daarop volgend Gebed des Heren) was liturgisch sacrifice *essentieel* voleind.

Gezien de verheven waardigheid en de *hoofdbetekenis* van dit Gebed, behoort het een ererang en een ereplaats te bekomen in het H.Misoffer en daarom beschouwt paus Gregorius, zonder dan de voorbereidende rol van het *Pater* tot de heilige Communie te verloochen of te miskennen, beschouwt paus Gregorius het Gebed *in de eerste plaats* als een heerlijke *voleinding van de eucharistische dankzegging en opdracht van de Canon* die op een treffende wijze in de *eerste en voornaamste* « *gloriegevende* » vragen van het *Onze Vader doorwerken*: « *Geheilgd zij zijn naam...* ».

Waarom wordt het *Pater Noster* gezongen of luidop voorgedragen?

Uit vrees voor ontheiliging mochten, noch het symbolum, noch het « *Onze Vader* » geschreven worden, maar moest mondeling worden voortgeleerd.

Het eucharistisch sacrifice van de mis was alleen aan de gedoopten toegankelijk, en in deze echt christelijke gemeenschap der broeders kon dan ook zonder enig bezwaar, het christelijk gebed bij uitnemendheid, het *Onze Vader*, plechtig worden gezongen of luid worden opgezegd.

Integendeel, in het officie waartoe de niet-gedoopten konden toegang vinden, werden uit *eerbied* voor symbolum en het *Pater*, in stilte opgezegd.

Het slot: « *Libera* »

Voordat de priester het « *Libera* » bidt, neemt hij de pateen van de diaken aan (plechtige Mis) of de priester schuift de pateen vanonder de corporale weg (gelezen Mis), veegt ze af met het kelkdoekje, en houdt ze met de rand op het altaar vast.

Bij de woorden « *da propitius pacem in diebus nostris* » , licht de priester de pateen op, maakt hiermee een kruis, kust ze bij de rand en schuift ze vervolgens onder de H.Hostie.

De priester kust de gewijde pateen, waarop Christus'Lichaam zal rusten, als om de vrede te nemen, die hij van God afsmeekt.

Terwijl de priester het slotgebed uitspreekt van het « *Libera* » : breekt hij de H.Hostie middendoor boven de kelk en legt de rechterhelft neer op de pateen...enz.

Het breken van de H.Hostie in *drieën* is aanverwant met de eerste broodbreking van de paus, waarbij een der beide oblatae in twee helften verdeeld werd.

Een gedeelte van de H.Hostie diende voor de H.Communie van de priester, een ander voor de vermenging en een derde werd op de pateen gelegd en bleef bewaard als H.Teerspijs voor de stervenden.

De oorsprong van de vermenging van het hostie-partikel in de geconsacreerde kelk kan op eenvoudige en natuurlijke wijze worden verklaard. Eertijds immers, werd er gedeseemd brood voor het heilig Misoffer gebruikt en deze werd van de ene tot de andere Mis, bewaard. Het gedeseemd brood verhardt vanzelf en zo wordt het praktisch noodzakelijk het week te maken voor de nuttiging.

Buiten de beschouwing van het praktische aard om, ligt er nochtans in de vermenging van het Lichaam en Bloed een heerlijke zinnebeeld: namelijk, van Christus de Verrezenen, wiens Vlees en Bloed en waarvan de Ziel en Lichaam onafscheidbaar en verheerlijkt in de hemel verenigd zijn; die immer levend is en door de H.Communie ons zijn goddelijk leven meedeelt.

Het Agnus Dei

Tot rond de VIII^{de} eeuw ging in de roomse liturgie de plechtige ceremonie van de broodbreking, die geruime tijd duurde, zonder gezang gepaard. In de Griekse liturgie echter werd onder deze ritus een aangepaste en afwisselend gezang aangeheven (*koinonikon*)

Toen Sergius I (687-701), een Griek, op de Pauselijke Stoel verheven werd, voerde hij, naar byzantijns gebruik, een gezang in onder de broodbreking: het « *Agnus Dei* » hetwelk door de geestelijkheid en het volk samen moest worden gezongen.

Waarschijnlijk werd het « *Agnus Dei* » voortdurend herhaald, tot de H.Eucharistische broodbreking was geëindigd. Eerst in de X^{de} eeuw staat het driemaal zingen van het Agnus Dei vast en in vanaf de XII^{de} werd het « *dona nobis pacem* » gezongen, hetwelk aan de beroerde tijden van toen te wijten is.

In rouwmissen wordt sinds de X^{de} – XII^{de} eeuw « *dona eis requiem (sempiternam)* » aangeheven.

Bij het vredesgebed « *Domine Jesu Christe,...* » staat de priester gebogen met gevouwen handen en moet zijn blik houden op de H.Hostie: heerlijke belijdenis van zijn diep geloof in de wezenlijke tegenwoordigheid van Jezus Christus. Dit heerlijke vredesgebed is in de X^{de} eeuw tussengevoegd en is een weerklink van de afscheidsrede, dat de Heer op het Laatste Avondmaal heeft gehouden. (Joh. XIV, 27)

De vrede met God door de heiligmakende genade of de goddelijke liefde, de vrede met de evennaaste door de broederlijke liefde is een hoofdvereiste voor de H.Communie, « het sacrament der Liefde »

Reeds in de eerste tijden van het christendom werd de vredeskus als een teken van liefde en eensgezindheid onder de gelovigen gegeven, zowel in hun dagelijkse omgang als in hun liturgische bijeenkomsten.

Tot viermaal toe schrijft de H.Paulus: « Groet elkander met een kus van liefde »

In afwijking van de oosterse, de gallicaanse en de westgothische liturgieën wordt in de roomse liturgie de vredeskus als een slotritus, dus een heerlijke vrucht en voleinding van het H.Sacrificie, gegeven.

Het is ook een treffend rituele voorbereiding tot het ontvangen van de H.Eucharistische Communie.

In de XII^{de} eeuw werd de vredeskus vervangen door een omarming. De vrede, die wordt rondgedragen, komt rechtstreeks uit de H.Eucharistisch Sacrificie en wordt overgezet van de priester op de diaken, subdiaken, koor en gelovigen en wel de mannen aan de mannen en de vrouwen aan de vrouwen.

Maar in de XIII^{de} eeuw waren op vele plaatsen de beide geslachten in de kerk niet meer gescheiden en is ook langzamerhand de omarming verdwenen.

Door de overmatige storing, is later de gehele vredeswens door het volk, verdwenen.

De voorbereidende communiegebeden

Tot in de X^{de} eeuw zijn geen voorbereidende communiegebeden te vinden, noch in de *sacramentaria*, noch in de *ordines romani*, noch in de commentaren van de liturgisten tussen de IX^{de} en XI^{de} eeuwen.

Echter in de XIII^{de} eeuw telt men in het *Ordo Missae* zeventien voorbereidende communiegebeden, waarvan er heden nog vier zijn bewaard:

1. « *Domine Jesu Christe, Fili...* ».
2. « *Perceptio* ».
3. « *Panem coelestem* ».
4. « *Domine, non sum dignus* ».

Het voormalig *privaat* karakter van deze gebeden blijkt opvallende, omdat alle vier zijn opgesteld in het *enkelvoud*.

Het « *Domine Jesu Christe, Fili...* » dagtekent uit de IX^{de} is een heerlijke belijdenis, wars van al wat onze zinnen, « het vlees en het bloed », ook mogen mopperen, en die ons meer dan het pausdom, meer dan een verrijzenis, een hogere graad in de hemelse Godschouwing verzekert.

Met hetzelfde geloof als Petrus te Cesarea (Matt.XVI, 13-19) en Martha te Bethanië (Joh. XI, 20-27) begroeten wij de H.Hostie als Christus zelf, de Zoon van de levende God.

In het « *Perceptio* » (X^{de} eeuw) merken we op, dat hier gebeden wordt om de invloed van de H.Eucharistie op *het lichaam*. Evenals het doopsel niet alleen de ziel heiligt, maar ook het lichaam wijdt tot een tempel van de H.Geest, evenals de eeuwige zaligheid niet alleen de ziel zal verzadigen, maar ook op het lichaam zal weerstralen, zo laat eveneens de H.Eucharistie haar genadenvloed stromen niet alleen over de ziel, maar ook onrechtstreeks over het lichaam.

Immers, de H.Eucharistie vlamt de goddelijke liefde aan en tempert aldus de begeerlijkheid.

In het « *Domine, non sum dignus* » loutert hij een laatste maal zijn ziel van alle dagelijkse zonden en onvolmaaktheden in de drievoudige en klimmende verklaring van de honderdman:

- In de rouwmoedige betekenis van zijn *onwaardigheid*;
- In zijn onwrikbaar *vertrouwen* op de almacht van de Heer;
- In zijn *laaiende* liefde tot het goddelijk Slachtoffer.

Dit gebed werd reeds in de XI^{de} eeuw door enkele priesters en ook door sommige leken vóór de H.Communie opgezegd. Een sacramentarium van Subiaco (1175) schrijft de drievoudige herhaling aan de priesters voor. En in de XIII^{de} eeuw was het reeds ver verspreid en sinds de XV^{de} eeuw wordt het kloppen op de borst vermeld.

De H.Montfort geeft aan dat men in dit gebed vergiffenis vraagt aan resp. de Vader, de Zoon en de H.Geest.

DE H. COMMUNIE

Heel veel is er geschreven over de H.Eucharistische Communie. Doch uiterst schaars zijn de studies of bijdragen, waarin haar diepe betekenis wordt toegelicht in *verband met het H.Eucharistisch Sacrificie*. (zie hiervoor deel IIb)

De Communie van de priester heeft een bijzondere en voorname betekenis. De priester communiceert niet alléén op persoonlijke titel.

In deze verheven handeling treedt hij op *als de levende verpersoonlijking van Jezus Christus zelf en als vertegenwoordiger van de H.Kerk*.

- *Als vertegenwoordiger van Jezus Christus* (in persona Christi) die communiceerde aan het hoofd van zijn apostelen in het Laatste Avondmaal, aan de eucharistische tafel, communiceert de priester aan het hoofd van zijn gemeenschap en *zet de eucharistische maaltijd in*.

Wat door de heilige eerste en plechtige Communie van de Heer werd betekend, stelt al communicerend zijn priesterlijk vertegenwoordiger nu voor, nl.:

- a. De overgang van de Heer in de gemeenschap met de Vader in de hemelse glorie;
- b. Zijn rituele heiliging door het nuttigen van het opgedragen Slachtoffer op het Laatste Avondmaal;
- c. Zijn éénheid als eerste Tafelgenoot met zijn apostelen, zijn mededisgenoten aan hetzelfde maal.

De eerste en plechtige H.Communie van de Hogepriester van het nieuwe Verbond met haar verheven en wondere rituele betekenis wordt alzo tot in iedere Mis over de ganse wereld uitgestrekt.

- Doch de priester communiceert niet alléén « *in persona Christi* », maar ook « *in persona totius Ecclesiae cujus sacerdos est minister* », « in de persoon van de geheel de H.Kerk van wie hij bedienaar is ».

Al communicerend stelt de priester op rituele wijze voor:

- a. De overgang van de H.Kerk door Christus in de gemeenschap en de glorie van de Vader of de verheerlijking van de H.Kerk;
- b. De rituele heiliging van de H.Kerk door de nuttiging van Christus haar Slachtoffer;
- c. De volkomen eenheid in Christus van de communicerende Kerk.

In de priester, door de priester, bij monde van de priester communiceert de H.Kerk met Christus haar Hoofd.

- De priester communiceert *aan het hoofd van zijn gemeenschap en zet als eerste Disgenoot het eucharistisch maal van zijn mede-disgenoten in.*

De Abluties

Dadelijk na de Communie van de gelovigen gaat de priester over tot de kelkreiniging met wijn en bidt daarbij het volgende gebed: « Quod ore sumpsimus, Domine... »

De meervoudsvorm van dit gebed onderstreept zeer tekenend de solidariteit van de Communie van de gelovigen met deze van de priester.

Het reinigen van de vingers (de toppen van de duimen en wijsvingers – consecratievingers) was zeker al bekend sinds de XI^{de} eeuw. Hij zegt hierbij het volgende gebed: « Corpus tuum, Domine... »

De Communio

De *Communio* bestaat hoofdzakelijk in een psalm en deze werd vroeger onder de Communie van de gelovigen gezongen en herhaald. Geleidelijk werd dit gezang ingekort en ten slotte is alleen de antifoon bewaard gebleven. Het oudste *Communio*-gezag wordt vermeld in de Constitutiones Apostolorum (IV^{de} eeuw).

Dankzegging

De Postcommunio

De officiële dankzegging van de H.Kerk ligt voornamelijk vervat in de *Postcommunio*.

Hoe belangrijk dit gebed is, blijkt uit het Rituale Romanum, waar het voornamelijk aangeeft, dat dit gebed niet alleen voor de Priester is , maar ook voor de communicanten. Het is , immers, opgesteld in meervoud.

Menig gelovigen lijken dit officieel gebed van de H.Kerk, na de H.Communie, niet goed te waarderen en zonderen zich af in een private dankzegging.

Bij het overlezen van de Postcommuniën in het misboek ervaart men al duidelijk hoezeer de H.Kerk haar Sacrificie voorop stelt en de H.Communie huldigt als volkomen deelname aan dit Sacrificie zelf.

Dit verklaart o.m. dat menige Postcommuniën rechtstreeks op de H.Communie zelf slaat.

De eindritus

In de vastentijd (weekdagen) volgt op de Postcommunie een z.g. « Gebed over het volk ». Dit is een zegengebed dat eertijds in alle Missen voorkwam.

Dit gebed « *Humiliate capita vestra Deo* », « Vernedert uw hoofden voor God » is, uit studies gebleken, zeer oud. Men vindt al dit gebed al terug tot na de Didachè in het jaar 90.

Omdat men dit gebed als een boetegebed beschouwden, was dit onverenigbaar met de blijde stemming op de Zon- en feestdagen. Dus daar werd dit gebed ook weggelaten.

Ite missa est

Dit liturgisch wegzenden lijkt ontleend aan de oude rechtelijke spraak van de Romeinen: « *dimittere* », « heenzenden »

« *Missa* » is niet een bijvoeglijk, maar wel een *zelfstandige* naamwoord, uit de na-klassieke oudheid, een nieuwere vorm voor *missio*. *Missio* of *dimissio* is hetzelfde.

« *Missa est* »; wegzenden, zo klonk de wenk, waarmede de vergadering werd heengezonden na een zitting, een rechtsgeding enz.

Vroeger hield « *Ite missa est* » verband met het « Gloria in excelsis », blijft het *Gloria* achterwege, zo wordt de H.Mis afgesloten met « *Benedicamus Domino* ».

Uit de verklaring van de liturgisten (Durandus († 1296) en Bernoldus van Constanz (XI^{de} eeuw) blijkt dat *Benedicamus Domino* voorkomt uit de privaattissen, waarvan, behalve de acoliet, slechts enkele personen deelnemen. Het *Ite missa est* had hier dan ook geen zin.

Toevoeging:

Volgens het missaal van Paus Johannes de XXIII wordt alleen nog het *Benedicamus Domino* gezegd, indien direct na de H.Mis een processie volgt.

De zegen

Het voorafgaand gebed « *Placeat* » dat dagtekent uit de IX^{de} eeuw werd aanvankelijk beschouwd als een privaatgebed, wel genaamd « *Oratio post Missam* »

Vervolgens slaat de priester de ogen op naar het kruis, *bron van alle zegen*, kust het altaar, hetwelk Christus zelf voorstelt, keert zich naar de gelovigen toe en zegent hen.

De oorsprong van deze ritus is gemakkelijk te verklaren uit de eindceremoniën van de pausmis, naar de *Ordo Romanus I* (VIIIde eeuw). Als de Paus door het priesterkoor voortschrijdt, richten de bisschoppen tot hem het verzoek: « *Jube, domne, benedicere* », « Heer, gelief ons te zegenen ». En de paus zegende hen en zo geschiedde insgelijks voor de priesters, voor de monniken, acolieten, etc.

Bernoldus van Constanz in zijn *Micrologus* (XI^{de} eeuw) wijst erop, dat deze ritus (zegen van de celebrant) te zijnen tijd zo algemeen verbreid is geworden, dat de priesters hem zonder ergernis niet konden nalaten.

Het Laatste Evangelie

Dit Evangelie van de H. Johannes behoort niet tot de H.Mis, maar deze middeleeuwse godsvrucht lijkt te verklaren als een uiteindelijke *geloofshulde* aan- en een *dankzegging* tot het mensgeworden Woord, dat onder de gedaante van brood en wijn is neergedaald op het altaar en onder ons gewoond heeft in de heilige Mis en in de H. Communie.

In de loop van de XIV^{de} eeuw werd dit gebruik steeds meer en meer verspreid, zodat in het begin van de XV^{de} eeuw dit Evangelie al in menig missaal is opgenomen. In het missaal van Pius V (1570), werd dit Evangelie tenslotte als verplichtend toegevoegd aan de H.Mis.

De gebeden na de H.Mis

Reeds in 1859 had de Pius IX in de pauselijke Staat bijzondere gebeden na de privaatmis opgelegd gedurende de vasten:

- a. Drie Weesgegroeten,
- b. De antifoon « *Salve Regina* »,
- c. Vier oraties

In zijn wereldbrief « *Cum Sancta mater Ecclesia* » (27 april 1859) daags na de oorlogsverklaring van Oostenrijk aan Sardinië, herinnerde Pius IX aan deze *gebeden voor de vrede* en vroeg dit elders ook te doen. Zo werd er over gans de wereld na de H.Mis en in vereniging met de paus voor de vrede gebeden.

Vijf en twintig jaar later kwam hierin een belangrijke wijziging, paus Leo XIII beval, bij het decreet van 6 januari 1884, dat na het gelezen missen drie *Weesgegroeten*, het *Save Regina* en een gebed « *Deus refugium* » zouden worden opgezegd, door de priester neergeknield vóór het altaar.

Volgens en decreet van de H.Ritencongregatie van 20 augustus 1884 moeten de gebeden na de H.Mis door een priester *geknield* en in *beurtgebed* met de gelovigen worden verricht.

Op 20 april 1884 vaardigde Leo XIII zijn vermaarde brief uit « *Humanum genus* » tegen de vrijmetselarij en dit was de aanleiding om in 1886 het Michaëlgebed toe te voegen en het laatste gedeelte van het gebed « *Deus refugium* » opmerkelijk te wijzigen.

Bij het decreet van de Congregatie van de Aflaten (17 juni 1904), liet de paus toe, dat de aanroeping « *Allerheiligst Hart van Jezus, ontferm U over ons* », driemaal hieraan zou bijgevoegd worden.

Paus Pius XI, ten zeerste bezorgd voor het heil van het Russische volk heeft in zijn consistoriale aanspraak op 30 juni 1930 de gebeden na de H.Mis voor deze intentie aangeboden.

Opmerking: vanuit liturgische standpunt is menig schikking hier een raadsel;

- a) Steeds dezelfde antifoon « *Save Regina* » in al de liturgische tijden, ondanks haar afwisseling in het breviergebed;
- b) Het gebruik van de volkstaal;
- c) Dezelfde *geknielde* houding, zowel in de paastijd als in de andere cyclussen;
- d) De celebrant, als dusdanig in zijn ambt en zijn gewaad van offeraar *neergeknield*;
- e) Het opzeggen van een *oratie* in *geknielde* houding: het enige geval in de liturgie.

Einde van de « Mis der Gelovigen »

Uittreksel uit de “Sermoenen en Lessen over het Heilig Misoffer” deel II en III van Kan. Dr. Aug. Croegaert 1946, door H. van der Wal oeds (2010)

Voor de raadpleging, gebruikt door Croegaert, wordt verwezen naar zijn “Sermoenen en Lessen over het Heilig Misoffer”.

Andere delen:

Deel I : De indeling van het H.Misoffer, de Mis van de Doopleerlingen

Deel IIa: De betekenis van de H.Communie (binnenkort)

Deel IIb: Het deelnemen van de gelovigen aan de H.Mis (binnenkort)